

OSTEOPATHIE GEEFT JE PAARD VLEUGELS:

Osteopathie bij paarden

Bij fysieke problemen bij het paard doen veel mensen een beroep op een paardenosteopaat, in de volksmond ook wel de 'paardenkraker' genoemd.

TEKST: BEA VERSÉLEWEL

FOTOGRAFIE: TROULLIQUOD FOTOGRAFIE

Paarden worden vaak competitief gebruikt, wat hun bewegingseisen verhoogt en daardoor dus ook de kans op blessures en onregelmatigheden. In *De Quarter* editie 4, 2009 werd behandeling door een fysiotherapeut besproken; in deze editie wordt behandeling door een osteopaat besproken.

Paardenosteopathie is in principe een relatief jong fenomeen in de diergeneeskunde. Deze geneeswijze werd in Nederland en België geïntroduceerd door de Belgen Frank Dirckx en Stefan Alen. Beide pioniers zijn ook de oprichters van het ICREO, voluit The

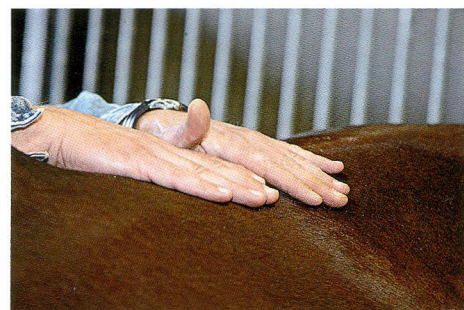
International College for Research on Equine Osteopathy. Vanuit zijn oorspronkelijke specialisaties, fysiotherapie (ook wel kinesithérapie genoemd) en osteopathie voor mensen, stapte Dirckx over naar de paardenosteopathie. Het grote verschil tussen fysiotherapie en osteopathie is dat de fysiotherapeut de patiënt oefeningen laat doen om de lichamelijke klachten te verhelpen, terwijl de osteopaat het lichaam aanzet tot zelfgenezing. Fysiotherapie is dus meer symptoomgericht en osteopathie richt zich op de oorzaken van de problemen.

WAT IS OSTEOPATHIE?

De osteopathie vindt zijn oorsprong in de vorige eeuw en is ontwikkeld door de Amerikaanse arts Andrew T. Still (1828-1917). Hij combineerde zijn medische kennis met zijn eigen, nieuwe inzichten. Zo kwam hij tot het inzicht dat alle lichaamsweefsels een zekere mate van beweging behoren te vertonen en dat verlies van deze beweeglijkheid een nadelige invloed heeft op de gezondheid. Hij ontwikkelde een manier om met zijn handen weefsels met verminderde beweeglijkheid in het lichaam te kunnen opsporen. Met speciale handelingen

herstelde hij de beweeglijkheid, om zo een genezend effect op het lichaam uit te oefenen. Deze behandelwijze was toen al -en is nu nog steeds- revolutionair, omdat het lichaam wordt aangezet tot zelfgenezing op ogenschijnlijk eenvoudige en subtiele wijze. Een uitspraak van Still in dit verband is: daar, waar de weefsels goed beweeglijk zijn, krijgt ziekte geen kans. In 1891 stichtte Still in Kirksville *The American School of Osteopathy*. Dit was het startsein voor een verdere uitwerking en ontwikkeling van deze geneeswijze. In de Verenigde Staten en Engeland is osteopathie voor mensen inmiddels een erkende vorm van gezondheidszorg geworden. Via Engeland en Frankrijk is de osteopathie in Europa bekend geworden, zo ook in Nederland. Hoewel osteopathie voor mensen in Nederland ook is erkend, staat de paardenosteopathie echter nog in de kinderschoenen.

Frank Dirckx: "Het is niet echt duidelijk sinds wanneer osteopathie ook bij paarden wordt toegepast. Wij hebben vijftien jaar geleden les gevolgd in Frankrijk, maar daar werd de zuivere osteopathie niet gerespecteerd. Ik reed zelf paard en wilde graag de anatomie

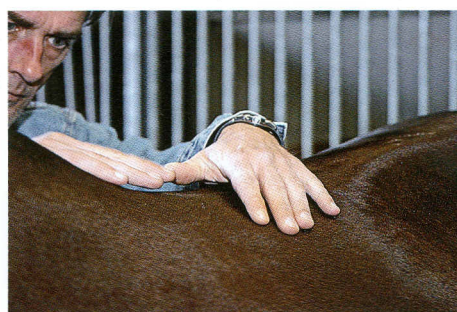
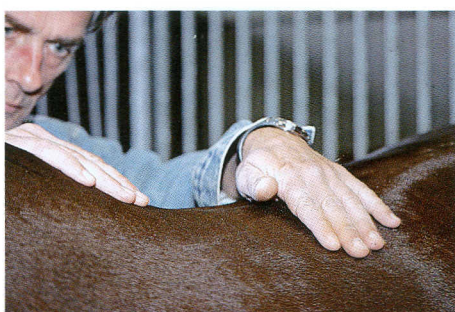
mij en mijn collega Stefan is ontwikkeld. Wij hebben veel onderzoek gedaan op dat gebied en gekeken hoe we vanuit het basisprincipe de technieken die bij de mens worden gebruikt konden overzetten voor technieken bij het paard. Dat is veel *trial and error* werk geweest. Daarbij zijn ook onderzoeken verricht aan de universiteit in Luik, met name naar de doorbloeding van de voorbenen na een manipulatie. Daarbij is gekeken naar verandering in de hoefstand met behulp van een drukplaat. ICREO heeft zelf aan de universiteit van Gent een onderzoek gedaan naar de beweging van het borst- en lendendeel voor en na een behandeling. Alles wordt dan door de computer gesynchroniseerd en dan heb je zwart op wit dat het werkt en dat osteopathie dus een bewezen techniek is. Dat is eigenlijk het mooie van dieren; een dier liegt niet. Een dier gaat nu eenmaal niet beter lopen als het zich niet beter voelt. Je ziet het systeem duidelijk veranderen. Dit jaar hebben we nog een onderzoek gedaan in Rusland met name om te zien hoe de peristaltiek verbetert na een behandeling. We geven nu inmiddels zo'n veertien jaar les, zowel in osteopathie voor honden als voor paarden. In België en Duitsland is onze opleiding door de Staat erkend en krijgen studenten ook subsidie. Voor Nederland geldt dit niet."

OSTEOPATISCHE DENKWIJZE

Belangrijk binnen de osteopathische denkwijze is het feit dat alles in het lichaam beweeglijk is, bewegen kan en vooral: bewegen moet! De principes van de osteopathie zijn gebaseerd op de logica van de toegepaste kennis van anatomie (structuur), fysiologie (darmwerking) en pathologie (ziekteleer). Het lichaam

van het paard leren kennen. Ik bemerkte wel gevoeligheden in de rug, maar als je de anatomie niet kent, dan kun je daar weinig mee. De lessen hadden voornamelijk betrekking op de chiropraxie; enkel werken met de gewrichten. De andere twee aspecten

van de osteopathie werden niet toegepast. Hoe lang geleden en wie er mee is begonnen is dus redelijk onduidelijk. Zonder hoogmoedig te willen zijn, kan ik zeggen dat de essentiële vorm van osteopathie zoals die nu op paarden wordt toegepast eigenlijk door

functioneert als een eenheid, alle afzonderlijke delen beïnvloeden elkaar en het lichaam beschikt over zelfregulerende mechanismen. De osteopathische denkwijze is holistisch en causaal. Dat wil zeggen dat er geen ziekte wordt behandeld, maar de patiënt zelf. Daar ligt dus het verschil tussen de klassieke geneeskunde. In de praktijk betekent dit dat een probleem niet alleen in zijn lokaal kader gezien wordt, maar dat iedere structuur op afstand elders een probleem kan veroorzaken. De link tussen beiden kan bijvoorbeeld musculair (spieren), tendineus (pezen), fasciaal (bindweefsel), neurologisch (zenuwen), visceraal (ingewanden) of arterieel (slagaderlijk) zijn. Er wordt geredeneerd in oorzaakgevolg ketens. De principes holistisch en causaal voeren ons zeer vaak naar de wervelzuil, wegens zijn centrale rol als van het lichaam, maar ook als huisvesting van het zenuwstelsel, zowel het willekeurige- als het autonome zenuwstelsel.

Dirckx: "De osteopathische ziekteleer verschilt duidelijk van de klassieke ziekteleer. Wij stellen ons hoofdzakelijk de vraag: waarom is een ziekte ontstaan, of waarom is een ontstekingsveld ontstaan? Het lichaam kan niet meer communiceren en gaat dus ziek worden. In de klassieke ziekteleer grijpen we gauw naar een tabletje of naar een ontstekingsremmer, of een ontstopper bij darmverstoppingen, maar de oorzaak wordt daarmee niet weggenomen."

WAAROM OSTEOPATHIE BIJ PAARDEN?

Osteopathie bij paarden is een behandelingsvorm, die er naar streeft om het verloren evenwicht in een lichaam te herstellen. Dit

evenwicht kan verstoord zijn door (maar niet beperkt tot):

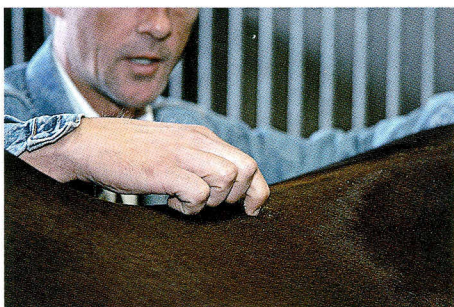
- een val;
- verstuing of ander trauma;
- het vaststaan of vastliggen;
- eenzijdig bereden worden;
- te jong overvraagd zijn;
- verkramping als gevolg van angst;
- een slechte vroegere ervaring;
- gewicht van de ruiter;
- klappen van het zadel;
- fysieke inspanning.

Elke discipline kent zijn eigen specifieke problemen. Bij springpaarden ligt het probleem vaak onder het zadel als gevolg van de klappen die het paard moet opvangen van de ruiter in combinatie van het neerkomen van de sprong. Daar zitten de problemen dan ook vaak aan de voorkant, rondom het schoftdeel en vlak daarachter. In de western sport komen vaak rugproblemen bij paarden voor. Binnen deze discipline wordt (te) jong met de paarden begonnen, terwijl het dier nog niet is uitgegroeid. Daarnaast ligt het competitieverband op hoog niveau. Deze paarden krijgen bijna allemaal ernstige problemen, waardoor ze te vroeg worden afgeschreven. Toch zie je in dit verband een positieve ontwikkeling in de afgelopen 10 jaar.

Dirckx: "In de westernsport, met name bij Reining wordt alle druk in de spins en sliding stops van achteren in het borst/lendendeel opgevangen, achter het zadel, dus daar komen we de meeste blokkades tegen, wervels die blokkeren. De rug van het paard is een cruciale schakel in het geheel en van enorm groot belang voor het welbevinden en het presteren van een paard onder het zadel. In het verleden besteedde men niet zoveel

aandacht aan rugproblemen bij paarden, maar daar is de laatste jaren verandering in gekomen. De wervelkolom is een mechanisch iets. Elke wervel moet zich ten opzichte van de andere wervel vrij kunnen bewegen. Als je tegen een wervel aanduwt en de volgende beweegt mee, is dat een teken dat het gewricht tussen twee wervels blokkeert. Dit kan gebeuren als je bijvoorbeeld een slecht passend zadel gebruikt of door inspanning. Denk daarbij aan de slidingstop of simpeler, een paard dat vastligt in zijn box en zich uit die positie probeert los te werken. Ook buikproblemen komen terug in de wervelkolom. En ook als het paard last heeft in de nek, is dit te herleiden naar de rug. De nek is een evenwichtsorgaan; hoe meer een paard vast gaat zitten in de rug, hoe minder het met de nek zal kunnen doen, er is altijd een mechanische wisselwerking. Gevoeligheden of spanningen in de rug hebben vaak tot gevolg dat het paard zijn nek gaat vasthouden, geen stelling meer wil aannemen in het hoofd/hals gedeelte, omdat het dit in de achterrug niet meer aankan. Voor veel mensen blijft het echter moeilijk om pijn bij hun paard te herkennen, zeker voor de recreanten. Zij herkennen wel gedrags- of rijtechnische veranderingen, maar deze worden niet altijd gerelateerd aan pijn. Dan is de vraag in hoeverre de ruiter terug gaat trekken om het hoofd toch maar beneden te houden en daarmee in feite alles nog verder vastzet. En hoe meer blokkades er zijn, hoe moeilijker een paard kan compenseren. In dit geval treedt een duidelijker pijnbeeld of verzet van het paard op."

Karakteristieke signalen die kunnen duiden op pijn aan de wervelkolom zijn onder andere:

- de verkeerde galop oppakken;
- bokken;
- de rug niet gebruiken in de sprong;
- verzet met het hoofd;
- niet meer aan de oren laten komen;
- niet aanvaarden van het bit;
- de gevraagde oefeningen niet meer aan kunnen;
- niet recht zijn.

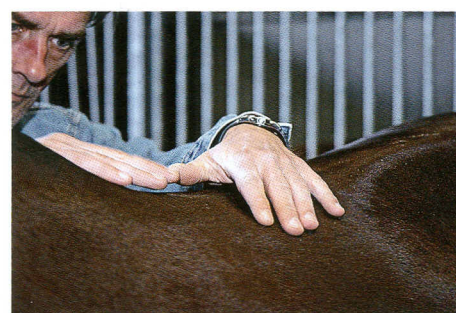
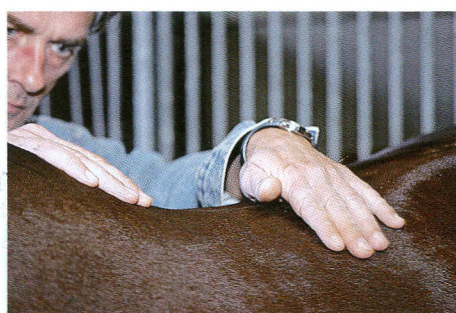
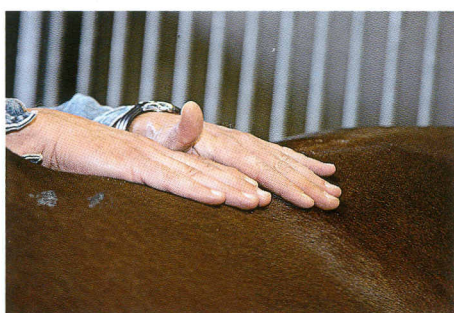
Dit zijn slechts enkele voorbeelden van paarden die moeten presteren en die op een of andere manier duidelijk willen maken dat zij hun taak niet aankunnen, of beter zouden kunnen vervullen als ze niet zoveel last hadden van hun rug! Veel mensen schrijven de problemen zoals boven genoemd toe aan het karakter van het paard, maar in 90% van de gevallen is dat niet zo. Paarden met een slecht karakter of onwillige paarden zijn heel vaak paarden met rug- of andere klachten, waardoor ze veel pijn hebben, maar het niet op een begrijpelijke manier duidelijk kunnen maken. Zo is bokken lang niet altijd een teken van stalvreugde, maar van doffe ellende. Ervaren ruiters kunnen problemen vaak (tijdelijk) rijtechnisch oplossen, maar de rugproblemen zullen blijven.

WAT DOET EEN OSTEOPAAT?

Een osteopathische behandeling ziet er helemaal niet spectaculair uit, in tegenstelling tot wat de benaming 'paardenkraker' doet vermoeden. Bij de meeste paarden straalt de behandeling alleen rust uit. De osteopaat zal meestal beginnen met een globaal onderzoek van het paard. Dit betekent dat hij met zijn handen het hele paard zal palperen of aftasten op spanning, beginnende met de hals, over de schoft, de rug en de benen. Bij een osteopathische

- narrig reageren bij het borstelen, opzadelen of aansingelen;
- stijf bewegen in zijn algemeenheid;

- verzuring na een wedstrijd;
- weghollen onder het zadel;
- verzet bij het aanspringen naar de galop;

behandeling worden nooit toestellen, of inspuitingen gebruikt, alle heil komt uit het gevoel en de handen van de osteopaat. Er wordt gezocht naar spanning en vanaf de plaats en de aard van de spanning kan de oorsprong van het probleem worden afgeleid. De eventueel aanwezige blokkades kunnen vervolgens aan de hand van de bewegingsrichting van de wervels worden vastgesteld. Palpatie geeft dus de indicatie en testing geeft de juiste plaats. Een osteopaat let noodzakelijk niet op een pijnreactie bij het paard, pijn is enkel een indicatie van een probleemgebied.

Als een wervel blokkeert of twee wervels ten opzichte van elkaar, noemen we dat een segment. Daartussen vertrekt een zenuwtak. Dat segment verstoort deze zenuwtak en deze zenuwtak geeft vervolgens verstoorde informatie door aan de spier. De spier rondom het segment of naast de wervel staat dus altijd onder hogere spanning. Door bepaalde spieren te ontspannen, een gewricht vrij te maken of een wervel te manipuleren (kraken) worden de prikkels en de wisselwerking daarvan hersteld. Het paardenlichaam wordt weer in staat gesteld zijn evenwicht te herwinnen en zichzelf te genezen. Dit is het grote verschil met fysiotherapie. Om een spier te laten ontspannen heb je bij fysiotherapie een aantal massagebeurten nodig om op die spier te gaan inwerken om de juiste prikkel terug te voeren naar de wervel. De osteopaat maakt de wervel los, waardoor de spier direct de juiste informatie krijgt. De frequentie van de behandeling is dus eenmalig. Een groot voordeel van een osteopathische behandeling is voorts dat men een paard beter kan laten presteren, zonder gevaar bij een eventuele dopingcontrole. Er wordt immers niets aan

het lichaam toegevoegd, de afstelling wordt alleen verbeterd en een betere afstelling geeft meer rendement.

De osteopaat maakt gebruik van de volgende technieken:

- palperen = voelen, aftasten;
- testing = het testen van de beweeglijkheid van de gewrichten;
- structurele manipulatie = kraken van het gewricht;
- fasciale technieken = het rekken van de zachte weefsels of bindweefselmassage;
- positioneren van geblokkeerde segmenten;
- viscerale technieken = aansturing van de motiliteit (darmwerking) in de buik;
- cranio-sacrale osteopathie = totale zenuwstelsel tussen hoofd en heiligbeen.

DUUR VAN DE BEHANDELING

In het algemeen duurt een osteopathische behandeling ongeveer een half uur tot drie kwartier. Dit is natuurlijk ook erg afhankelijk van de aard van klachten. Het valt op dat de meeste paarden tijdens de behandeling zeer rustig blijven of vaak zelfs indommelen. De meeste osteopaten behandelen de paarden in hun eigen box, omdat dit een beperkte ruimte is. Voor de behandeling van de rug maakt het niet zo veel uit, maar bij de behandeling van de nek, kom je bij het inbuigen op een gevoelig punt, waardoor het paard wel eens weg kan schieten. Voor een osteopathische behandeling is het belangrijk dat het paard niet bezweet of nat is. De beste resultaten worden verkregen als de spieren in hun normale rusttoestand zijn, dus niet opgewarmd.

HET RESULTAAT

Het resultaat van een behandeling is

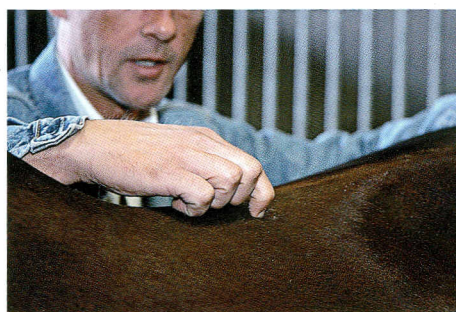
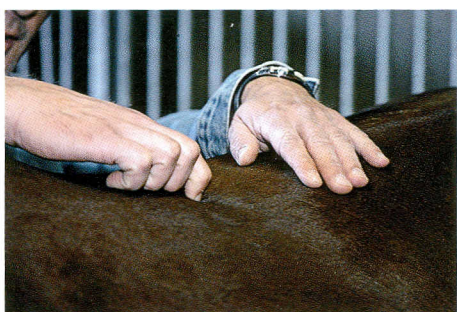
verandering in de beweeglijkheid van uw paard. Het resultaat hangt natuurlijk wel af van de aard en de duur van de klacht; de leeftijd van het paard; de sportdiscipline en/of het niveau waarop u rijdt; en de voorgeschiedenis van het paard. Omdat de osteopaat niet alleen een lokale klacht behandelt, maar op zoek gaat naar de oorzaak van de klacht, is de impact op het lichaam veel groter en dus is het resultaat ook beter. Daarbij komt nog dat niet alleen de rug wordt behandeld, maar het hele paard, waardoor het weer in evenwicht wordt gebracht en zijn lichaam nadien evenwichtiger gaat gebruiken. U kunt uw paard één of twee keer per jaar laten onderzoeken en preventief laten behandelen.

DE NAZORG

Na een behandeling dient u uw paard enkele dagen rust te gunnen, dus geen training of competitie, weidegang of stalrust is ideaal. Dit om het lichaam te laten recupereren en het evenwicht te herwinnen. Is dit onmogelijk, dan dient u dit vóór de behandeling aan de osteopaat te melden, zodat deze hier bij de keuze van zijn technieken rekening mee kan houden.

Na de behandeling worden drie fases onderscheiden:

- Rust. De algemene regel is dat het paard na de behandeling enkele dagen tot een week rust nodig heeft. Dit wil zeggen dat het niet gereden mag worden. Wel is het goed dat het paard gedurende enkele uren per dag vrij kan bewegen in het weiland, in een paddock of in een binnenbak. Longeren of aan de hand stappen kan natuurlijk ook. Zolang het maar onbelaste training is. Tijdens deze fase heeft het

paard ook minder krachtvoer nodig, omdat het minder verbruikt. U moet wel zorgen voor voldoende hooi en voldoende zuiver water, zodat het de afvalstoffen beter kan elimineren.

- Ontspannen voorwaarts-neerwaarts rijden. Het paard moet zijn rug weer leren gebruiken tijdens het werk, maar op een ontspannen manier. Voor amateur ruiters is het soms beter dit aan de professional over te laten, maar uiteraard speelt ook het kostenplaatje hier een rol. Buitenritjes of korte wandelingen kunnen een goede afwisseling zijn in deze fase.
- Progressieve opbouw. Na twee weken heeft de behandeling zijn volledige inwerking

gehad en heeft u het paardenlichaam de kans gegeven om zich door rust en ontspannen arbeid te ontdoen van afvalstoffen en verzuringsproducten. Vanuit de ontspanning kunt u uw paard nu weer gaan opbouwen naar uw trainingsniveau.

Dit zijn echter slechts algemeen geldende regels. De osteopaat zal na een behandeling aangeven wat voor uw paard de aanwijzingen zijn. Voor een recreant of topruiter kunnen deze geheel anders zijn. Ook de leeftijd van uw paard of eventueel aanwezig zijnde oude blessures spelen hierbij een rol. Een behandeling werkt door gedurende ongeveer

6 weken. Bij het ene paard wordt de inwerking van de behandeling onmiddellijk gevoeld, bij het andere paard duurt dit wat langer. Neem na de afgesproken tijd (meestal na 6 weken) opnieuw contact op met de osteopaat om samen met hem het herstel van uw paard te evalueren. U kunt dan samen overleggen of een volgende behandeling nodig is of niet. ■

OVER FRANK DIRCKX

Frank Dirckx (1967), van origine Belg, is momenteel woonachtig in het Gelderse Lathum. Hij heeft ruim 22 jaar ervaring in zijn vakgebied. Hij volgde de opleidingen fysiotherapie, sportfysiotherapie, humane osteopathie, kinesiologie, fytotherapie en paardenosteopathie. Hij is samen met de Belg Stefan Alen initiatiefnemer van het in 1996 opgerichte ICREO, voluit The International College for Research on Equine Osteopathy (www.icreo.com), een vereniging die is opgericht met als doel het onderzoek naar de toepassing van osteopathie op dieren te bevorderen. Frank Dirckx is docent in osteopathie voor paarden en honden en geeft met regelmaat voordrachten en lezingen op het gebied van paardenosteopathie in binnen- en buitenland. In diverse hippische tijdschriften zijn verschillende artikelen van zijn hand verschenen. Frank Dirckx is getrouwd met Els Bach en heeft twee kinderen, Annelien en Gausje.

